

tervjuju neprevidno dejal, da je televizija naturaliter na desnici. To se je zgodilo v pogovoru s filozofom šibke misli Giannijem Vattimom in Giancarlom Bosettijem, urednikom revije Reset. Pogovor med tremi levičarskimi intelektualci je, izhajajoč iz tez Bobbiove knjige, skušal osvetliti sedanji trenutek levice. Medtem ko Levica in desnica skuša biti nepristranska analiza, je ta pogovor usmerjen k iskanju možnosti političnega delovanja levice. Pogovor je izšel v še bolj drobni, res žepni knjižici, in genialen naslov *Levica v času karaok* je tudi tej knjigi pomagal postati uspešnica.

Igor Pribac

Claude Lévi-Strauss

RASA IN ZGODOVINA; TOTEMIZEM DANES;

Studia humanitatis; ŠKUC
FF; Ljubljana; 1994;
234 strani; 3150 SIT

Dela velikih družboslovnih in filozofskih mislecev – ne le tega stoletja – označuje značilno protislovje: čeprav so bila napisana za potrebe katere izmed novih znanstvenih ved, četudi imamo njihove avtorje za ustanovitelje te ali one znanstvene usmeritve ali šole, pa je največja vrednost prav v njihovi širini. Mimo novodobne obsedenosti s predalčkanjem v strogo začrtane okvire in ljubosumnega ločevanja do sestrskih panog jih lahko beremo in presojamo iz različnih izhodišč. Čeprav si take spise ponavadi prisvoji ena od znanstvenih ved ali smeri, jih svojevoli in ekskluzivno interpretira in pravoverno "razvija", so dovolj izzivalno odprti tudi za avtorje iz drugih teoretskih polj.

Lévi-Straussova pričujoča spisa zato nista domena antropologije

nič manj kot npr. zgodovine, sociologije ali semiologije. *Rasa in zgodovina* je klasičen tekst, napisan za Unesco, objavljen je bil tudi v *Strukturalni antropologiji* 2 in je nujno "domače branje" za vsakogar, ki šele začenja spoznavati katero od omenjenih znanosti, prav tako pa tudi za poznavalca, ki se mora vsake toliko ponovno spustiti k živemu vrelcu misli in znanstvenih vrednot. Delo, ki ga je treba vzeti v roke vsakič, ko se zavemo razsežij raznoličnosti človeških kultur in ras ali etnocentrizma in rasizma, napredovanja ali stagniranja, diferenciranja ali homogeniziranja, sodelovanja ali univerzaliziranja. Pomemben prispevek k večno živi diskusiji o medkulturni strpnosti. *Totemizem danes* je razprava o totemizmu, katerega podoba je – tu moramo slediti ugotovitvam tudi iz predhodnega spisa – projicirana, ne dobljena, prilagojena pogledu zahodnega opazovalca, zasnovana tako, da zaščiti njegovo predstavo o religiji.

Prva študija vsebuje metodološka napotila za drugo: avtorfleksija in samoanaliza zahodnjaške zavesti in znanstvenega načina razmišljanja sta potrebna predpogoja za soočenje z družbeno oz. simbolno strukturo arhaičnih družb. Avtor opozarja na neprimernost evropocentrične paradigme razmišljanja za vse druge kulture sveta: ta posebna vrsta "razširjenega" etnocentrizma tvega, da bo nemara prvič v zgodovini ustvarila svetovno družbo po lastnem modelu. Tudi s superiornim nepriznavanjem, zatiranjem dejstva kulturne raznoličnosti, s "pozahodničevanjem". Skladno s svojo temeljno razlagalno dihotomijo Lévi-Strauss pojasni, da etnocentrična misel in praksa izvrže iz *kulture* v *naturu* vse, kar ne ustreza njeni normi. Naslednji problem je "lažni evolucionizem", po katerem so različna družbena stanja različnih kultur zgolj etape enotnega toka razvoja, ki izhaja iz ene točke in ki ima le en cilj. Zgled je zgodovinsko

sosledje "bele civilizacije". Arhaične kulture oropa njihove zgodovine: če je slednja taki zavesti neznana, to seveda še ne pomeni, da je tam ni bilo. S tem v zvezi razlikuje dve vrsti zgodovine, ki gradirata v kumulativnosti predhodnih izkušenj in sintetičnosti sočasnih. Prva, "progresivna" in pridobitna, jih izkoristi za ustvarjanje impozantnih civilizacijskih tvorb. Tako zasenci drugo, morebiti prav tako dejavno in inovativno, a manj sintetično: torej inertno, stacionarno, izolirano. Značilnost zahodne civilizacije je prav v učinkovitem kopičenju energije, ki ji kljub zaviralnim, kompenzacijskim pojavom zagotavlja gospodarsko-politično hegemonističen položaj v svetovni zgodovini. Zanimivo je, kako so posamezni izumi manj pomembni od načina njihove implementacije ali razloga pozabe oz. zavržbe, prenašanja, mutiranja ali pozabe: različne kulture razvijajo svoje kvalitativne prednosti in artikulirajo specifične vidike kulture pred drugimi in mimo njih. Prav zaradi tega je nemogoče najti merila, po katerih bi bogastvo različnih kultur spravili v hierarhično zgodovinsko sosledje ali trenutno razmerje. Kot taka so lahko le podlaga kvalitativni klasifikaciji kultur istega in različnih časov. Izvirnost vsake kulture je, prvi ta francoski strukturalist, v njenem specifičnem načinu reševanja problemov in razvrščanja vrednot: torej v samosvojem kombiniranju posameznih kulturnih umislekov in tehničnih prispevkov.

Posebno vrednost ima avtorjeva kritika nekaterih temeljnih zaključkov funkcionalistično usmerjenih antropologov. Radcliffe-Brown pravi, da postaneta vsaka stvar ali dogodek, ki pomembno vplivata na materialno ali duhovno blaginjo družbe, tudi predmet ritualne drže; tudi po Malinowskem je žival "totemska" le, če je najprej "dobra za jesti". Tako utilitaristično stališče Lévi-Strauss obr-

ne: neka izbrana živalska vrsta ni bila izbrana za totem zato, ker bi bila družbi zaradi tega ali onega razloga pomembna, koristna, uporabna, "okusna", ampak predvsem zato, ker je "dobra za misliti". Gre za izvorno logiko, ki je neposreden izraz strukture duha, ne pa za pasivni odziv na danost okolja. Podobno velja tudi za magijo: ljudje se k njej ne zatekajo v strahu pred določenimi okoliščinami, pač pa zato, ker te okoliščine šele obračanje k magiji naredi strašne. Skratka, z Lévi-Straussovimi besedami: strah ni vzrok, ampak posledica kršitev na sebi indiferentnih navad ali pravil institucij.

V nasprotju s še enim velikim klasikom, Durkheimom, pravi, da obredno dejanje poraja emocije, ne pa da so te tiste, ki bi spodbujale ritual. Fenomen totemizma razume v povezavi z zahodnim pojmovanjem religije; "razvite" religije Zahoda se – v strahu, da se ob stiku z njim ne bi sesule – od nje ga odločno distancirajo. Pri totemizmu torej ne gre za "drugačno" verovanje, doma v oddaljenih starodavnih oz. plemenskih verstvih, o mistični povezanosti, sorodnosti ali zaščitenosti skupine z določenim predmetom, pojavom, rastlinsko ali živalsko vrsto, ki bi bilo radikalno različno od "našega"; krščanstvo je npr. postavilo izrecno zahtevo po diskontinuiteti med človekom in naravo. To je splošen pojav, ki deluje na principu analogije in ki je lasten vsakemu načinu religioznega ali bajeslovnega dojemanja in konstruiranja stvarstva. Primere zanj najdemo nenazadnje tudi v sklenjenih sistemih sodobnih političnih in nacionalnih mitologij.

Zgodovina ni kak nevtralen, objektivni proces, ki ga lahko neprizadeto opazujemo. Ravno nasprotno: odvisna je od specifičnih interesov in pojmovanj, ki jih opazovalec vanjo investira, projicira, inducira ali deducira. Teh pomembnih zadržkov se gre zavedati vsakič, ko se spravimo raziskova-

ti ne le preteklost, pač pa tudi možne scenarije napredovanja. "Človeštvo se ne razvija v eni sami smeri", pravi avtor: relativiziranje pojma napredka ni le stvar zgodovinske vede, ampak splošnega pogleda na svet, ki se le tako lahko otrese svoje ekskluzivnosti, izvoljenosti in dominantnosti. Svetovno civilizacijo vidi izključno kot svetovno zvezo, soobstoj med seboj kar najbolj razlikujočih se kultur, ki ohranjajo vsaka svojo izvirnost. Pri tem pride do pomenljivega protislovnega procesa: napredek je pogojen s takšno povezano tolerantnostjo med kulturami, vodi pa k njihovi postopni homogenizaciji. Usoda človeške vrste je odvisna prav od rešitev tega paradoksa med vzpostavljanjem enotnosti in iskanjem ter vnovičnim vpeljevanjem posebnosti.

Mitja Velikonja

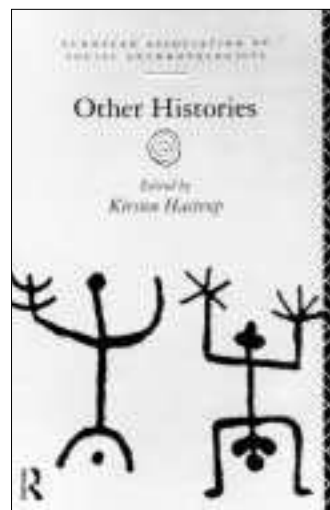
Kirsten Hastrup (ed.):

OTHER HISTORIES

Routledge, 1992,

133 str.

Knjiga *Other Histories* je zbornik prispevkov prve konference Evropskega združenja socialnih antropologov EASA iz leta 1990. Tema, ki so si jo izbrali, je zelo pereč problem odnosa med antropologijo in zgodovino. V nekakšni najbolj klasični delitvi polja se antropologija ukvarja z družbami, ki so od naše sedanje ločene v prostoru in so zaradi tega izključene iz "našega" sveta, zgodovina pa z družbami, ki so živele v drugem času. Prve ne poznajo pisanih virov in tako nimajo zapisane zgodovine, čeprav kajpada niso brez nje, le da je ta za njih bodisi neznana bodisi je opazovalec, ki pride od zunaj, ne more razumeti, saj ni zapisana v kodu, ki

ga lahko, obremenjen z lastno kulturno predstavo o zgodovini, razume. Druge imajo zapisano kronološko urejeno podatkovno bazo, na podlagi katere potem zgodovinar gradi svoje analize. Prve naj bi živele v nekakšnem brezčasnem vakuumu, kar dejansko pomeni le to, da so čas svojega bivanja izbrabile drugače kot druge, ki se hitro in kumulativno razvijajo. Raziskovanje pa obkrajati temelji bodisi na zapisih o (lastni) preteklosti bodisi na oralni tradiciji in virih o preteklosti družbe. Pri tem tako antropologi kot zgodovinarji menijo, da je na podlagi bodisi študija pisnih dokumentov, zgodb in mitov, bodisi opazovanja vsakdanjega življenja mogoče rekonstruirati in interpretirati preučevano družbo v celoti, kar pa je kajpada iluzija. Tako zgodovina kot antropologija namreč nimata opraviti z neko objektivno stvarnostjo, temveč z bolj ali manj kolektivno samopredstavo ljudstva/obdobja, ki jo potem, na podlagi lastnega kulturnega okolja, predsodkov in predstav o preučevanem ljudstvu/obdobju ter lastnega kategorialnega aparata, interpretirata in to interpretacijo predstavljata kot objektivni prikaz. Gre skratka vedno za predstavo in interpretacijo.